Yhteiset asiantuntijapalvelut
Kuusi Antero

1/0000/2023
6.2.2023

Eduskunta
Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Viite: Lausuntopyyntönne 30.1.2022 asiassa HE 31/2022 vp hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pelastuslain 40 ja 48 §:n muuttamisesta

Säteilyturvakeskuksen asiantuntijalausunto

Hallintovaliokunta pyysi 30.1.2022 Säteilyturvakeskuksen (STUK) asiantuntijaa kuultavaksi koskien hallituksen esitystä laiksi pelastuslain 40 ja 48 §:n muuttamisesta (HE 31/2022 vp) sekä kirjallista asiantuntijalausuntoa. STUK lausuu asiassa seuraavaa:

Säteilyvaaratilanteiden turvallinen hoitaminen saattaa vaatia toimenpiteitä myös alkuvaiheen pelastustoiminnan päätyttyä erityisesti tilanteessa, jossa ympäristöön pääsee leviämään radioaktiivisia aineita. Pelastuslain 40 §:n muutos on siten tarpeellinen näiden tällaisten tilanteiden kannalta. Lakiehdotuksen 40 §:n muotoilu on kuitenkin sellainen, että se saattaa joissain tilanteissa olla ristiriidassa säteilylain 138 ja 139 §:n kanssa, joissa käsitellään vallitsevan altistustilanteen hoitamisen vastuita.

Ristiriitaisuuden poistamiseksi STUK ehdottaa, että pelastuslain 40 §:n 1 momenttia muutettaisiin esimerkiksi seuraavasti:

> Jollei toisin säädetä, kohteen omistaja on velvollinen huolehtimaan tulipalon, säteilyvaaratilanteen tai muun onnettomuuden jälkiraivauksesta ja -vartioinnista sekä säteilyvaaratilanteesta aiheutuvan altistuksen rajoittamisesta sen jälkeen, kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä~~, eikä tehtävää ole säädetty muulle viranomaiselle~~.

Vaihtoehtoisesti säteilyvaaratilannetta koskeva sääntely voitaisiin selvyyden vuoksi ottaa lakiin omaksi momentikseen, jossa säädettäisiin vastaavasti kuten yllä on esitetty.

Lakiehdotuksen 40 §:n suhdetta säteilylain 138 ja 139 §:ään sekä esitetyn muutoksen perusteita käsitellään tarkemmin alla.

Pelastuslain 40 §:ään esitettävien muutosten suhde säteilylain 138 ja 139 §:ään

Lakiehdotuksessa pelastuslain 40 §:n jälkiraivausta ja -vartiointia koskevat säännökset tulisivat sovellettavasti myös säteilyvaaratilanteessa. Ehdotuksen mukaan kohteen omistaja olisi velvollinen huolehtimaan onnettomuuden jälkiraivauksesta ja -

vartioinnista sekä säteilyvaaratilanteesta aiheutuvan altistuksen rajoittamisesta sen jälkeen, kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä eikä tehtävää ole säädetty muulle viranomaiselle. Vastaavia tilanteen jälkihoidon tehtäviä koskee myös säteilylain 138 §, jonka mukaan toiminnanharjoittaja, jonka toiminnan seurauksena on syntynyt vallitseva altistustilanne, on velvollinen selvittämään siitä aiheutuvan säteilyaltistuksen ja huolehtimaan suojelutoimista sekä toiminnan harjoittamiseen käytettyjen alueiden, tilojen, rakenteiden sekä ympäristön puhdistamisesta radioaktiivisista aineista. Lisäksi säteilylain 22 §:ssä säädetään siitä, että toiminnanharjoittaja vastaa toiminnan säteilyturvallisuudesta. Pykälässä myös kielletään tämän vastuun siirtäminen muulle taholle.

Lakiehdotuksessa ja säteilylain 138 §:ssä määrätyt toimet säteilyvaaratilanteessa ja sen jälkitilanteessa ovat käytännössä samat, vaikka niistä käytetään eri termejä. Ajallisesti pykälien soveltaminen saattaa tapahtua osittain tai kokonaan samaan aikaan. Lakiehdotuksessa pelastuslain 40 § tulisi sovellettavaksi sen jälkeen, kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä. Säteilylain 138 § tulee sovellettavaksi, kun säteilyvaaratilanteesta on siirrytty vallitsevaan altistustilanteeseen. Onnettomuuden luonteesta ja kehityksestä riippuen vallitsevaan altistustilanteeseen siirtyminen voi tapahtua joko samaan aikaan, kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä, tai selvästi myöhemmin.

Lakiehdotuksen mukaan jälkiraivauksesta- ja vartioinnista sekä säteilyvaaratilanteesta aiheutuvan altistuksen rajoittamisesta vastaisi kohteen omistaja. Säteilylain 138 §:ssä vastaavista toimista vastaa säteilylain mukainen toiminnanharjoittaja, jonka toiminnan seurauksena tilanne on syntynyt. Toissijainen vastuu on kohteen haltijalla. Kohteen omistaja ja säteilylain mukainen toiminnanharjoittaja tai kohteen haltija voivat olla eri tahoja, joten nämä vaatimukset voivat kohdistua samanaikaisesti eri tahoihin. Lisäksi säteilylain 139 §:ssä käsitellään toissijaista vastuuta tilanteessa, jossa toiminnanharjoittaja ei täytä tai kykene täyttämään 138 §:n vaatimuksia. Tämän toissijaisen huolehtimisvelvollisuuden suhde lakiehdotuksessa asetettuun vastuuseen jää myös epäselväksi.

Koska lakiehdotuksen mukaisen pelastuslain 40 §:n ja säteilylain 138 ja 139 §:n vaatimusten suhde jää epäselväksi, varsinkin tilanteissa, joissa ne tulevat sovellettavaksi samaan aikaan tai lähes samaan aikaan, toimista vastaava taho sekä säteilylain 139 §:n mukaisen toissijaisen huolehtimisvelvollisuuden soveltaminen suhteessa pelastuslain 40 §:ään olisivat ongelmallisia. Tämän johdosta STUK esittää ylläolevaa muutosta lakiehdotukseen.